

וּנְתִנָּה תִּקְוָה

הַמִּלְכָּת ה' עָלֵינוּ

בס"ד

ארבע תנועות

מסע אחד

כיצד פיוט אחד מכיל בתוכו את תמצית תפילת מוסף של ראש השנה.

א פְּתִיחַת הַסֵּפֶר

כאן נפתחים שלושת נושאי המוסף: מלכויות, זכרונות ושופרות.

שופרות ובשופר גדול יתקע, וקול דממה דקה ישמע השופר קורא לעולם כולו להתעורר.	זכרונות ותפתח את ספר הזכרונות, ומאליו יקרא דבר אינו נשכח; המעשים מעידים על עצמם.	מלכויות ובו תנשא מלכותך, ויכון בחדשך כסאך יש מלך, וכיסאו נכון בחדשך.
---	---	---

היכן אנחנו: שלושת יסודות המוסף. בחזרת הש"ץ כל אחת מהברכות הללו מלקטת את פסוקיה וחותמת בסדר תקיעות.

ב יום הדין

מן התמונה הכללית של כל באי עולם אל גורלו של אדם אחד.

תוצאות מי יחיה ומי ימות, מי בקצו ומי לא בקצו הדין נוגע בחיים עצמם, לא במופשט.	דין בראש השנה יכתבון, וביום צום פפור יחתמון שני הימים קשורים זה בזה: כתיבה וחתמה.	כל יחיד נספר וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון ההמון מתפוגג, וכל אחד עובר לבדו.
--	--	--

היכן אנחנו: נושא הדין שבפיוטים, ו"היום הברך עולם" הנאמר אחרי כל סדר תקיעות.

ג תגובה ותשובה

אחרי האימה והדין באה תגובת האדם, ונפתח פתח של תקווה.

תקנה ושיבה ועד יום מותו תתקנה לו, אם ישוב מיד תקבלו השערים נותרים פתוחים עד הרגע האחרון.	תשובה, תפלה וצדקה ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רע הגזירה לא נאמר שהגזירה בטלה, אלא שרוע הגזירה משתנה.
---	---

היכן אנחנו: כל בקשה הבאה אחרי הדין. התפילה אינה משאירה אותנו עומדים מול גזר הדין.

הסיום - החזרה אל המלכות

הפיוט מסיים במקום שבו התחיל: במלכות.

אין קצבה לשנותיה, ואין קץ לארצה ימיה

ואתה הוא מלך, אל חי וקיים

רבים מכירים את "ונתנה תוקף" בזכות הלחן המצמרר והשורות הבלתי נשכחות, אבל קל להחמיץ את המבנה שלו. תפילת מוסף של ראש השנה ארוכה ורבת שכבות, מלאה נושאים, פיוטים, פסוקי מקרא ותקיעות שופר. בלי מפה היא עלולה להישמע כרצף של רגעים חזקים, ולא כמסע אחד שהולך ונפרש.

בלב היום עומד עניין מלכויות: המלכת ה' עלינו. "ונתנה תוקף" עוזר לנו לראות את הדרך אל ההמלכה הזאת. הוא נפתח במלכות, עובר דרך זיכרון, שופר, דין ותגובת האדם, ולבסוף חוזר למלכות. הבנת התפילה הזאת יכולה לפתוח לנו את תפילת מוסף של ראש השנה כולה, ומתוך כך לחדד את מערכת היחסים שלנו עם ה'.

א. המלכות בפתיחה ובסיום

כמעט מיד עם פתיחתו מושיב הפיוט את ה' על כיסאו. עוד לפני שהוא מבקש מאיתנו דבר, אנו פוגשים שלושה רעיונות בזה אחר זה: "ובו תִּנָּשָׂא מַלְכוּתְךָ", ביום הזה מלכותך מתנשאת. "וְתִתְּנֵהוּ אֶת סֶפֶר הַבְּרִית", אתה פותח את ספר הזיכרונות. "וְכִשְׁפָּר גְּדוֹל תִּתְּנֵהוּ", השופר הגדול נתקע.

אלה אינם דימויים לקישוט. אלה מלכויות, זכרונות ושופרות, שלושת יסודות המוסף עצמו. יש מלך. דבר אינו נשכח. והשופר קורא לעולם להיות קשוב.

ב. מן הכלל אל הפרט

משם עובר הפיוט ליום הדין. בתחילה כל העולם עובר לפני ה'. ואז ההמון הולך ומתדלדל, נעלם, וכל אדם עומד לבדו. אחד אחד. חיים אחר חיים. העתיד נפרש בכל חוסר הוודאות שבו: מי יחיה ומי ימות, מי ישגשג ומי ייאבק. ההצטמצמות הזאת, מן הכול אל האדם היחיד, היא מרכז הכובד של התפילה.

גם מוסף נושא רעיון גדול נוסף של ראש השנה, וכדאי לשים לב עד כמה הוא משתלב באותו סיפור. "היום הִרְתָּ עוֹלָם", היום העולם נולד מחדש. אבל המילים הבאות מובילות אותנו מיד אל הדין: "היום יַעֲמִיד בְּמִשְׁפַּט קָל יְצוּרֵי עוֹלָמִים". העולם מתחדש, וכל אדם שבתוכו נדרש לעמוד לפני מלכו.

ג. נקודת המפנה

עד כאן תיאר הפיוט את מה שה' עושה. כאן הוא פונה ושואל מה עלינו לעשות. "וְתִשְׁוֶבָה וְתִפְּלָה וְצִדְקָה מַעֲבִירִין אֶת רֵעַ הַגִּזְרָה".

שימו לב לניסוח. לא נאמר שהגזרה נעלמת. קריאה מסורתית אחת מתמקדת ב"רוע הגזרה", בחומרתה: שלושת הדברים הללו יכולים לשנות את משקלו של מה שבא, גם אם אינם משנים את עצם בואו. איננו שולטים בכל מה שקורה לנו, אבל גם איננו חסרי כוח. אנחנו יכולים לשוב, להתפלל ולתת, ויכולים לשנות את האופן שבו אנו פוגשים את מה שבא. וכמה שורות אחר כך אומרת התפילה דבר נדיב אף יותר: "וְעַד יוֹם מוֹתוֹ תִּתְּנֵהוּ לוֹ, אִם יָשׁוּב מִיָּד תִּתְּנֵהוּ לוֹ". השערים עדיין פתוחים.

ד. החזרה אל המלכות

כאן משתתקת התפילה, וכוחה גדל דווקא בשל כך. היא מתארת עד כמה אנחנו בני חלוף. עפר. חרס הנשבר. חציר יבש. ציץ נובל. צל עובר. ענן כלה. רוח נושבת. חלום יעוף. "אָדָם יִסְדּוֹ מִעֶפֶר וְסוֹפוֹ לְעֶפֶר". ואז מגיע המעבר שמשנה הכול: "וְאַתָּה". אנחנו זמניים, ה' אינו. "וְאַתָּה הוּא מֶלֶךְ, אֵל חַי וְנָשִׁים". מילה אחת, וחזרנו לנקודת ההתחלה: המלכת ה' עלינו.

מה התפילה הזאת מבקשת מאיתנו

אם באמת נשמע אותה, היא מבקשת מאיתנו להפסיק לחיות כאילו הזמן בלתי מוגבל: לשוב בכנות רבה יותר, להתפלל ברצינות רבה יותר, לתת בנדיבות רבה יותר, ולהחזיק בחיים מתוך הכרת תודה עמוקה יותר.

אנחנו שרים אותה ביופי, אבל החספוס שלה הוא חלק מכוחה. העניין אינו רק להבין את מבנה התפילה, אלא לתת לתפילה לפעול בתוכנו. זה יופיו של "ונתנה תוקף": הוא לוקח אותנו בדרך אל המלכת ה' עלינו, ומבקש מאיתנו לחיות אחרת בגללה.

התפילה אינה שואלת רק אם ה' הוא מלך, אלא אם אנחנו מוכנים לחיות כאילו הוא אכן מלך.